Ἡ Χερρόνησος καὶ αἱ ἐν αὐτῇ πόλεις

Ἡ Χερρόνησος.

Δ. Λαμψαρίδης
Πολ. καὶ Θέσμα
Θρακ. καὶ Ἰωνίας
σελ. 104
Ἀθῆν. 1929

Ἡ συχνὰ μνημονευομένη ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ῥητόρων καὶ διαφόρων συγγραφέων Θρακικὴ Χερρόνησος, ἢ ἄλλως καὶ ἡ ἐφ' Ἑλλησπόντῳ λεγομένη, ὡς ἀποτελοῦσα τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἑτέραν πλευρὰν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοσοῦτον στενῶς εὕρηται συνδεδεμένη μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, ὥστε προσήκει πρὸ τῆς ἐξιστορήσεως καθ' ἑκάστην τῶν ἐπ' αὐτῆς ἀρχαίων πόλεων νὰ λεχθῶσι γενικά τινα.

Τὸ νοτιανατολικὸν τοῦτο τμῆμα τῆς Θράκης, ὅπερ ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἀποκαλεῖται Χερσόνησος τῆς Καλλιπόλεως, ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ σπουδαιοτέρας ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις πόλεως ταύτης, προχωροῦν πρὸς τὸ Αἰγαῖον καὶ μετὰ τῶν ἔναντι καὶ νοτιανατολικῶς αὐτοῦ μικρασιατικῶν ἀκτῶν σχηματίζον τὸ στενὸν τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀπ' αὐτῶν τῶν Τρωϊκῶν χρόνων εἶναι γνώριμον καὶ ἐνδιαφέρον τοῖς Ἕλλησιν, οἵτινες μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τροίας προσωρμίσθησαν ἐν τῇ Χερρονήσῳ, ἔνθα ἦρχε τότε ὁ Πολυμήστωρ, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ὑποθέσεως τοῦ δράματος «Ἑκάβη» τοῦ Εὐριπίδου. Ἐνταῦθα ἀνήγειραν ἱερὸν πρὸς τιμὴν τοῦ Πρωτεσιλάου, τοῦ πρώτου εἰσπηδήσαντος εἰς τὴν μικρασιατικὴν ἀκτὴν καὶ φονευθέντος γνωστοῦ ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἥρωος

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Χερρόνησος

τοῦ ὁποίου ὁ τάφος καὶ ὁ ναὸς ὑπῆρχεν ἐν τῷ Ἐλαιοῦντι. Τὸ Πρωτεσίλειον[1] καὶ τὸ ἐν τῇ ἔναντι μικρασιατικῇ παραλίᾳ πρὸς τὸ Σίγειον Ἀχίλλειον, ἔνθα ὁ τάφος καὶ ἡ ὁμώνυμος τοῦ ἑτέρου Ἕλληνος ἥρωος πόλις[2], εἶναι τὰ ἀρχαιότατα ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἑλλησπόντου, ἀλλὰ καὶ περιφανέστατα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρετῆς καὶ δράσεως μνημεῖα καὶ τῆς ἐθνικῆς διεκδικήσεως θυσιαστήρια.

Ἡ Θρακικὴ χερρόνησος, προελθοῦσα κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῶν ἀρχαίων[3], ἐκ ῥήξεως τοῦ ἐδάφους τοῦ ἑνοῦντος τὴν Εὐρώπην μετὰ τῆς Ἀσίας, κατῳκίσθη ὑπὸ τῶν Δολόγκων, ἀνηκόντων, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Θρᾷκες, εἰς τὴν Ἀρίαν φυλήν, οἵτινες, αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκην ἡγεμόνος ᾐτήσαντο παρὰ τῆς Πυθίας τὴν ὑπόδειξιν ἀνδρὸς Ἕλληνος, καὶ τοιοῦτος ἀνεδείχθη, συμφώνως πρὸς τὸν

---

1 Ὅρα ἐν σελ. 125, καὶ Ἡροδ. Θ, 116 «ἐν γὰρ Ἐλαιοῦντι τῆς Χερσονήσου ἐστὶ Πρωτεσίλεω τάφος τε καὶ τέμενος περὶ αὐτόν».

2. Ἡροδ. Ε, 94. – Στραβ. XIII 595 «Κατὰ δὲ τὴν Σιγειάδα ἄκραν ἐστὶν ἐν τῇ Χερρονήσῳ τὸ Πρωτεσίλειον... Τοῦ μὲν οὖν Ἀχιλλέως καὶ ἱερόν ἐστι καὶ μνῆμα πρὸς τῷ Σιγείῳ.» καὶ Στραβ. XIII, 600.

3. Εὐσταθ. Παρεκβ. εἰς Διον. 513 «...Ἴστρον δέ τινα φασὶν ἱστορεῖν τέσσαρας γενέσθαι μεγάλους κατακλυσμούς, ὧν ἐφ' ἑνὶ διαρραγέντα τὸν Ἑλλήσποντον ἀφορίσαι τῆς Ἀσίας τὴν Εὐρώπην». – Στραβ. Α, 49.

Χερρόνησος.

χρησμόν[4], ὁ τοῦ Κυψέλου υἱὸς Μιλτιάδης θεῖος τοῦ περιδόξου ἐν Μαραθῶνι Περσομάχου Μιλτιάδου, συναποικίσαι μετὰ πολλῶν ἐποίκων Ἀθηναίων καὶ τοὺς θεσμοὺς καὶ τὸ πολιτειακὸν τούτων σύστημα ἐν τῇ διακυβερνήσει τῆς χώρας. Καθὰ δὲ βεβαιοῖ Διογένης ὁ Λαέρτιος[5], ὁ Σόλων ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους « καὶ τὴν ἐν Θρᾴκῃ Χερρόνησον προσκτήσασθαι». Ἔκτοτε αὕτη διετέλει ἐν συνδέσμῳ στενῷ ~~μετὰ~~ τῶν Ἀθηναίων, θεωρούντων τὸ μέρος τοῦτο, τὸ δεσπόζον τῶν πρὸς βορρᾶν θαλασσίων ὁδῶν κατὰ τὰς σταθερὰς αὐτῶν παραδόσεις, ὡς τὸν σπουδαιότερον προμαχῶνα[6], καὶ ὡς ἴδιον καὶ ἀναπόσπαστον ἢ κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Κουρτίου[7] « ὑπερπόντιον μέρος τῆς Ἀττικῆς». Οὕτως ὁ Αἰσχίνης ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας (72) λέγει « ἐξέλιπον δὲ Χερρόνησον ἡμῶν οἱ πολῖται, τὴν οὖσαν ὁμολογουμένως Ἀθηναίων». Ὁ δὲ Δημοσθένης, ὅτε ἡ Χερρόνησος ἠπειλεῖτο ὑπὸ καταλήψεως

---

4. Ἡροδ. VI, 35, ἔνθα ἀναφέρεται καὶ ὁ χρησμός.— Φερεκύδου fr. 20 « Μιλτιάδης, ὃς ᾤκισε Χερρόνησον». — Παυσαν. VI, 16, 6, « Ἀνάθημα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, ὃς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν ἐν Χερρονήσῳ τῇ Θρᾳκίᾳ πρῶτος».
5. Διογένης Λαέρτιος Ι. κεφ. 2.
6. Δημοσθ. (Περὶ Παραπρεσβείας) XIX, 327 « καίτοι δύο χρησιμωτέρους τόπους τῆς οἰκουμένης, οὐδ' ἂν εἷς ἀποδεῖξαι τῇ πόλει, κατὰ μὲν γῆν Πυλῶν, ἐκ θαλάττης δὲ τοῦ Ἑλλησπόντου».
7. Κουρτίου Ἑλλ. Ἱστορία (μετάφρ. Λάμπρου) Τόμ. Ε, σελ. 468.— Ξενοφ. Ἑλληνικὰ Θ, η, 34.

Χερρόνησος.

παρά τοῦ Φιλίππου καί ἐνετάθησαν ἐκ τούτου αἱ σχέσεις αὐτοῦ μετά τῶν Ἀθηναίων, ἐξεφώνησε (κατά τό 341 π.Χ.) τόν γνωστόν σφοδρόν λόγον «περί τῶν ἐν Χερρονήσῳ» καί κατά τήν αὐτήν περίπου ἐποχήν τόν ἄλλον σχετικόν τρίτον Φιλιππικόν. — Εὐθύς δέ μετά τήν συντριβήν τῶν Περσῶν εἰς Μικρασίαν ἔσπευσαν οἱ Ἀθηναῖοι νά ἐγκαταστήσωσι φρουράς ἐν τῇ Σηστῷ ὡς τῷ ἐπικαιροτέρῳ τῆς Χερρονήσου σημείῳ[8]. Καθά δέ ὁ Πλούταρχος ἀναγράφει, ὁ μέν Κίμων «ἐξελάσας τούς Πέρσας καί κρατήσας τῶν Θρακῶν πᾶσαν ᾠκειώσατο τῇ πόλει τήν Χερρόνησον», ὁ δέ Περικλῆς ἐν τῇ Χερρονήσῳ «οὐ μόνον ἐποίκους Ἀθηναίων χιλίους κο- ἔρρωσεν εὐανδρίᾳ τάς πόλεις, ἀλλά καί τόν αὐχένα διαζώσας ἐρύμασι καί προβλήμασιν ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν ἀπετείχισε»[9].

Τήν θέσιν αὐτῶν ἐπί τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέτυχον νά ἐμπεδώσωσι κατά τά μέσα τοῦ τετάρτου π.Χ. αἰῶνος, ἀφ᾿ οὗ ὁ Χάρης ἐπανέφερεν ὑπό τήν Ἀθηναϊκήν κυριαρχίαν τήν Χερρόνησον, προελθόντες μετά τοῦ φίλου αὐτῶν Κερσοβλέπτου τοῦ Κότυος εἰς συνθήκην, «ἐγχωρήσαντος τοῖς Ἀθηναίοις τάς ἐν Χερρονήσῳ πόλεις πλήν τῆς Καρδίας», ὡς ἱστορεῖ

---

8. Διόδ. Σικελ. XI, 37. «Ξάνθιππος δέ ὁ στρατηγός, εὐθύς ἐκ κατάπλου προσβολάς τῇ πόλει ποιησάμενος εἷλε Σηστόν καί φρουράν ἐγκαταστήσας... ἀνέκαμψεν εἰς τάς Ἀθήνας».
9. Πλουτάρχ. Κίμων 14, 1 καί Περικλ. 17.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Χερρόνησος.

ὁ Διόδωρος[10]. Κατά τόν αὐτόν ἱστορικόν, ὁ δῆμος Ἀθηναίων (περί τό 353 π.Χ.) ἀπέστειλε κληρούχους, οὓς ἐγκαθίστων ἐκεῖ πρός ἐνίσχυσιν καί παγίωσιν τῆς ἑαυτῶν κατοχῆς, καί τοιούτους εἶχον καί πρότερον πρό ἑκατονταετίας περίπου ἐνταῦθα ἐγκαθιδρύσει[11], ἐπιμελούμενοι ἐν ταυτῷ οἱ Ἀθηναῖοι νά διατηρῶσι φιλίας σχέσεις μετά τῶν Θρακῶν βασιλέων καί συνάπτωσι συμμαχίας διά τῶν ἑκάστοτε ἐκεῖ διατριβόντων στρατηγῶν αὐτῶν[12]. Ἐκ ψηφίσματος[13] κοινοῦ τῶν ἐπί τῆς Χερρονήσου πόλεων Σηστοῦ, Μαδύτου, Ἐλαιοῦντος καί Ἀλωπεκοννήσου μανθάνομεν ὅτι τῇ βοηθείᾳ τῶν Ἀθηναίων ἀπεδιώχθησαν ἐκεῖθεν οἱ φρουροί τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Φιλίππου, ὅστις πρό πολλοῦ ἐποφθαλμιῶν τήν Χερρόνησον ἐκυρίευσεν ἐν τέλει καί ἐπ᾽ ἀρκετόν διετήρησε. Διά τοῦ ψηφίσματος τούτου, ἐκδηλοῦντες τήν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν διά τήν παρασχεθεῖσαν ἀρωγήν «στεφανοῦσιν Ἀθηναίων τήν βουλήν καί τόν δῆμον χρυσῷ στεφάνῳ ἀπό ταλάντων

---

10. Διοδ. XVI, 34

11. Διοδ. Σικελ. 11, 8. — Πλουτάρχ. Περικλ. 11 «χιλίους μέν ἔστειλεν εἰς Χερρόνησον κληρούχους».

12. Διοδ. Σικελ. XIV, 94, 2, ἔνθα ἐξιστορεῖται ὅτι ὁ τῶν Ἀθηναίων στρατηγός Θρασύβουλος «διατρίβων περί Χερρόνησον Μήδοκον καί Σεύθην τούς τῶν Θρακῶν βασιλεῖς συμμάχους ἐποιήσατο».

13. Δημοσθ. XVIII, 256.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

εξήκοντα καὶ χάριτος βωμὸν ἱδρύονται καὶ δήμου Ἀθηναίων, ὅτι πάντων μέγιστον ἀγαθῶν παραίτιος γέγονε Χερρονησίταις, ἐξελόμενος ἐκ τῆς Φιλίππου καὶ ἀποδοὺς τὰς πατρίδας, τοὺς νόμους, τὴν ἐλευθερίαν, τὰ ἱερά...».

Ἡ Χερρόνησος ἐπί τι βραχὺ διάστημα μετὰ τοὺς Πελοποννησιακοὺς πολέμους διετέλεσεν ὑπὸ τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλ' ὑπήχθη καὶ αὖθις εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐπὶ Ἀριστείδου εἶχον ἐπιβάλλει τὸν Ἑλλησπόντιον λεγόμενον φόρον, περιλαμβάνοντα τὰς ἑκατέρωθεν ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου, τὰς παρὰ τὴν Προποντίδα πόλεις καὶ τμήματα τῆς ἐν Μικρασίᾳ Αἰολίδος μετὰ τῆς Τενέδου. Καὶ Ἑλλησποντοφύλακες ἀναφέρονται.

Ἡ Θρακικὴ Χερρόνησος εἶναι μήκους ἑβδομήκοντα περίπου χιλιομέτρων, ὁ δὲ συνάπτων αὐτὴν μετὰ τῆς λοιπῆς Θράκης ἰσθμὸς ἔχει πλάτος ἑπτὰ χιλιομέτρων διατειχισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων τὸ πρῶτον ἀπὸ τοῦ Μέλανος κόλπου ἄχρι τῆς ἑτέρας εἰς τὴν Προποντίδα θαλάσσης, περὶ τὴν Πακτύην τερματιζομένου τοῦ ἰσχυροῦ τείχους. Τὸ σημαντικὸν τῆς θέσεως ἑπόμενον ἦτο νὰ καταστήσῃ αὐτὴν περίβλεπτον καὶ πεδίον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ἄχρι τῶν τελευταίων χρόνων. Ὁ Ἕλλην βασιλεὺς τῆς Συρίας Ἀντίοχος Γ' ὠχύρωσε τελειότερον ταύτην[14], ἣν μετὰ τῶν ἐν Μικρασίᾳ

---

14. Ἀππιαν. Συριακ. 28 «Χερρόνησόν τε καὶ Λυσιμάχειαν ἐπιμελῶς ὠχύρου, μέγα (ὥσπερ ἦν) τὸ ἔργον ἡγούμενος ἐπὶ Ῥωμαίους».

Χερρόνησος.

Ἑλληνίδων πόλεων περιέλαβεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ κράτος. Παρὰ τῷ Ἀππιανῷ δὲ εὑρίσκομεν τὴν ἀξιομνημόνευτον ἀπάντησιν[15], ἣν ἔδωκε ὁ Ἀντίοχος εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐξεγερθέντας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Χερρονήσου καί ἀξιώσαντας τὴν ἐγκατάλειψιν αὐτῆς, τὴν ὁποίαν ὅμως, κατανικηθέντος τοῦ Ἀντιόχου ἐν Θερμοπύλαις (τῷ 191 π.Χ.) καί ἐν Σιπύλῳ, παρεχώρησαν ἀπολύτως (κατὰ 189 ἔτος) οἱ Ῥωμαῖοι μετ' ἄλλων ἐπαρχιῶν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Εὐμένη τὸν Β' εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὑπηρεσιῶν του διαρκοῦντος τοῦ κατὰ τοῦ Ἀντιόχου πολέμου[16] καί ἀπετέλεσε μέρος τοῦ βασιλείου τῆς Περγάμου, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἡ δυναστεία τούτου, ἐν τινι δ' ἐπιγραφῇ τῆς Σηστοῦ ἀναφέρεται εἷς τῶν ἐκεῖ διαμενόντων στρατηγῶν τοῦ βασιλείου τούτου[17]. Κατὰ τὸν πρῶτον π.Χ. αἰῶνα φθίνοντα, ἐδόθη ὡς ἰδιαιτέρα κτῆσις εἰς τὸν Ἀγρίππαν.[18] —

---

15. Ἀππιαν. Συρ. III «Ὁ δ' ἐπεκρίνατο, Θράκην μὲν τῶν προγόνων αὐτοῦ γενομένην τε καί δι' ἀσχολίαν ἐκπεσοῦσαν, αὐτὸ ἐπὶ σχολῆς ὢν ἀναλαμβάνειν καί Λυσιμάχειαν ἐγείρειν».
16. Πολυβ. Ἱστορ. XXII, 26 «καί τότε τῆς μὲν Εὐρώπης αὐτῷ [τῷ Εὐμένῃ] προσέθηκαν Χερρόνησον καί Λυσιμάχειαν καί τὰ προσοροῦντα τούτοις ἐρύματα καί χώραν ἧς Ἀντίοχος ἐπῆρχε».
17. Le Bas et Waddington Inscr. d'Asie Mineure Τομ. III σελ. 423 «... Στρατηγὸς τῆς Χερρονήσου καί τῶν κατὰ τὴν Θρᾴκην τόπων».
18. Διων. Κασ. Ῥωμ. Ἱστορ. LIV, 29 «καί Χερρόνησος ἡ πρὸς τῷ Ἑλλησπόντῳ οὐκ οἶδα ὅπως εἰς τὸν Ἀγρίππαν ἐλθοῦσα».

Χερρόνησος.

Πρότερον ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ Χερρόνησος μετὰ τῆς λοιπῆς Θράκης περιῆλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον (Δεξίππου τὰ μετ' Ἀλεξ. fr. I – Φωτίου Cod. 82).

Γονιμωτάτη ἡ Θρακικὴ Χερρόνησος, καὶ ἡ εὐφορία ἐξαίρεται καὶ ἐν τῷ δράματι «Ἑκάβη» τοῦ Εὐριπίδου[19], ὁ δὲ Ξενοφῶν περὶ τῆς εὐφορίας καὶ τοῦ τειχισμοῦ τῆς Χερρονήσου ὑπὸ τοῦ Δερκυλλίδα ἱστορεῖ[20] μετὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῷ χάριτος τὰ ἀκόλουθα: «Ἣν καταμαθὼν πόλεις μὲν ἕνδεκα ἢ δώδεκα ἔχουσαν, χώραν δὲ παμφορωτάτην καὶ ἀρίστην οὖσαν, κεκακωμένην δὲ ... ἐτείχιζε, κατὰ μέρη διελὼν τοῖς στρατιώταις τὸ χωρίον· καὶ ἆθλα ὑποσχόμενος δώσειν τοῖς πρώτοις ἐκτειχίσασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὡς ἕκαστοι εἶεν ἄξιοι ἀπετέλεσε τὸ τεῖχος, ἀρξάμενος ἀπὸ ἠρινοῦ χρόνου, πρὸ ὀπώρας. Καὶ ἐποίησεν ἐντὸς τοῦ τείχους ἕνδεκα μὲν πόλεις, πολλοὺς δὲ λιμένας, πολλὴν δὲ κἀγαθὴν γῆν σπόριμον, πολλὴν δὲ πεφυτευμένην, παμπληθεῖς δὲ καὶ παγκάλους νομὰς παντοδαποῖς κτήνεσι». Τοιαύτη ἦτο ἡ Θρακικὰ Χερρόνησος, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι παρέμενον προσηλωμένοι τοῖς Ἀθηναίοις καὶ ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης προήλαυνεν πρὸς τὸ Βυζάντιον εἶχεν μεθ' ἑαυτοῦ ἐπικούρους πάντας τοὺς Χερρονησίτας[21].

---

19. Εὐριπ. Ἑκάβη σ. 8-9
20. Ξενοφ. Ἑλλ. Γ, β, 9-10. – Λυκόφρ. Κασσάνδρα στ. 533-534.–
21. Ξενοφ. Ἑλλ. Α. 3.10, « πρὸς τὸ Βυζάντιον ἧκεν ἔχων Χερρονησίτας πανδημεὶ καὶ ἀπὸ Θράκης στρατιώτας ».